

met het „bij de gratie Gods” aan de overheid een macht van zóó ruimen omvang te achten toegekend, als Spinoza haar gaf, toen in den wijden kring, dien hij voor haar bevoegdheid trok, als het ware de droeve boodschap eener gansch onmondige menschheid weêrklonk, — wanneer men bedenkt, dat dit goddelijk recht niet alleen aan het staatsgezag toekomt, maar evenzeer aan wie in eenigen anderen kring met de souvereiniteit is bekleed.

Doch ook biedt het goddelijk recht weinig voedsel aan wie uit eigen hoogheid met een stralenkrans wil prijken, gelijk het immers wordt uitgedrukt in het „*Dei gratia*”, oudtijds nog versterkt door het „*etsi indignus peccator*.” ¹⁾ En allerm minst was het dan ook in

andere uitdrukking voor wat ook wetgevende macht wordt genoemd; gelijk op haar beurt wetgevende macht kan worden gezegd eene andere uitdrukking te zijn voor het begrip van souvereiniteit. Derhalve wordt de souvereiniteit van Oranje, berustende op de historische opdracht in 1813, en uitdrukkelijk bevestigd in art. 11 der grondwet, ten gevolge van de ondeelbaarheid der souvereiniteit, ook geleerd in art. 54.

Aangenaam was het mij, korten tijd nadat ik in mijn proefschrift (bl. 97—172) de eenheid der souvereiniteit had gepoogd te bewijzen en (bl. 173 en volgg.) de stelling verdedigd had, dat ook de Koning in de constitutioneele monarchie zeggen kan: *L'état c'est moi*, wijl hij »de personificatie is der zelfstandige staatsidee, haar concrete verschijning” (t. a. p. bl. 177), voor een zeer belangrijk deel diezelfde gedachten terug te mogen vinden in het bovenaangehaalde opstel van onzen zeer kundigen landgenoot Mr. J. A. Levy.

Toch bestaat er nog eenig onderscheid tusschen de plaats, die deze schrijver aan de volksvertegenwoordiging in de constitutioneele monarchie toekent en die, welke zij naar mijn oordeel inneemt. Is zij naar mijne meening orgaan der maatschappij tegenover de Kroon, die de belichaming der staatsidee; het staatsgezag is; — bij Mr. Levy is zij echter met den Koning, die de drager der staatsmacht is, »één der organen van het Staatsgezag” (t. a. p. bl. 95). Naar het mij voorkomt, is deze laatste qualificatie moeilijk overeen te brengen met de beteekenis, die de geachte schrijver aan het koningschap hecht. Drager der staatsmacht kan m. i. niemand anders zijn dan het staatsgezag. Het eene kan niet in wezen van het andere gescheiden worden. En van daar dan ook, dat elke macht, die den drager der staatsmacht beperkt, uiteraard eene macht is *buiten* het staatsgezag. De Kroon — het staatsgezag; de volksvertegenwoordiging — orgaan der maatschappij; dunkt mij nog immer de zuiverste verklaring der constitutioneele monarchie, zij het al, dat de Russische geestelijkheid, van welke Thiersch spreekt (*Ueber den christlichen Staat*, 1875. S. 22) hierin wellicht eene bevestiging van haar gevoelen zou hebben gezien, dat iedere beperking der alleenheerschappij eene manichaeïstische ketterij is.

¹⁾ Cf. H. Schulze, *Lehrbuch des deutschen Staatsrechts*, Erste Lieferung, 1880. S. 194 noot 1.